

Rakstu sirdī grebtie pūķi 文心雕龙

Liu Sjie 刘勰 (502-557)

Senču ceļš (1.nod.)

Rakstiem ir ļoti svarīga tikumiska nozīme. Kādēļ saka, ka tie radušies vienlaicīgi ar debesīm un zemi? Sākotnēji tumšās debess un dzeltenās zemes formas vēl bija sajauktas kopā. Tad, pieņemot formu, nodalījās šķautņainā zeme un apaļais debesu jums. Tajā viens otru nomainīja saules un mēness spožās ripas, un atplaisnāja visi citi krāšņie debesu spīdekļi. Kalni un upes pārklāja zemi, veidojot greznus musturus. Tie bija pirmie dabas raksti. Paceļot galvu, var novērot debesu mirdzumu; palūkojoties lejup, var izpētīt zemes slēptās likumsakarības. Augstais un zemais nostājās savās vietās, tādējādi radās divi pretmeti. Bet, kad šajā procesā iesaistījās cilvēks ar savu garīgo būtību, tos visus kopā dēvēja par „trim bagātībām”. Cilvēks kļuva par visdzižāko no visām parādībām, viņš iemiesoja sevī debesu un zemes sirdi. Kad radās sirds prāts, izauga arī vārdi; kad izauga vārdi, parādījās arī raksti, šis ir dabisks process.

Cilvēku raksti aizsākās līdz ar pretmetu veidoliem. Pasaules dziļi apslēpto būtību kā pirmās viedā veidā skaidroja „Pārmaiņu grāmatas” zīmes. Leģendārais imperators Fusji iezīmēja („Pārmaiņu grāmatas”) sākumu, bet konfuciānistu nobeidza to ar „Desmit spārnu” komentāriem. Pirmās divas heksagrammas – „debess” un „zeme” tiek atsevišķi aprakstītas komentārā „Veņjaņ” (Rakstu vārdi). Vārdu pieraksti ir debess un zemes sirds. Vēl ir arī „Hetu” (Upes shēma), kas ietver sevī astoņas trigrammas, ir „Luošu” (Luo upes grāmata), kas satur deviņus laukus. Ir jašmas gravīru un zelta skulptūru artefakti, ir sarkano rakstu un zaļo bambusa dēlīšu daiļdarbi. Kas gan to paveicis? Tie ir tikai un vienīgi dabiskie musturi.

Dzeju skaidrojumi (6.nod.)

Dižais imperators Šuņ ir teicis: „*Dzeja izsaka ideālus, dziesmas izdzied vārdus.*” Jau senie viedie izpauša vārdos savus secinājumus, un būtība bija skaidra. Tādēļ „*sirdī tās ir idejas, bet, izsakot vārdos, kļūst par dzeju*”. Īstā rakstu jēga ir izklāstīt un pierakstīt realitāti. Dzeja ir tā, kas uztur, tā uztur cilvēka jūtas un dabu. „Dzeju grāmatas” trīs simt dzejoļu apslēptā pamatdoma atgriežas pie „prāta dabiskās nevainības”. Šeit ir skaidra norāde par to, ka izglītības mērķis ir tās uzturēšana.

Cilvēkam raksturīgas septiņas jūtas, saskaroties ar lietām rodas reakcija, reakcija uz lietām izpaužas domās, tur nav nekā nedabiska. Senatnē, Valdnieka Getjien laikā tika rakstītas pirmās dziesmas un parādījās melodija „Melnais putns”. Dzeltenā Imperatora „Mākoņu vārti” arī patiesībā nevarēja būt tukšas stīgu skaņas bez vārdiem. Pēc tam, Imperatora Jao laikā bija dziesma „Lielais Tan”, bet Šuņ radīja dzejoli „Dienviņu vēji”. Šajos divos darbos redzams, ka vārdi sasnieguši īsto būtību. Kad dižais Ju guva panākumus, tika dziedāti deviņi priekšraksti. Valdnieks Taikan zaudēja tikumību un visi pieci brāļi viņu nosodīja. Dzeja jau izsenis rodas, sekojot skaistajam un atmaskojot ļaunumu.

No Šan līdz Džou dinastijai „Dziesmu grāmatas” odas un himnas tika pilnība pabeigtas, šeit atmirzēja četri pirmie dzejas žanri, kuras dziļi caurvija seši vadmotīvi. Dzisja labi pārzināja „Konfūcija apkopoto runu” nodaļu par skaistumu vienkāršībā, un Dzigun labi izprata teicienu par jašmas spodrināšanu. Tādēļ sarunās Konfūcijs pievērsās tieši šiem diviem mācekļiem, izskatot, ka ar viņiem var runāt par dzeju. Bet tad viedo valdnieku spozme izbeidzās un tautas dziesmu vācēji pārstāja lasīšanu. Tomēr arī vēl Pavasara un Rudeņu perioda mācītie vīri, pārrunājot un paužot savas idejas, deklamēja senos pantus. Viesībās dzeja tika uzskatīta par pagodinājumu ciemiņiem, un daiļrade kļuva

par personības iezīmi. Kad pienāca Ču valsts žēlabu laiks, dzejas krājums „Lisao” (Aiziešana no raizēm) dzēla kā dzelonis. Imperators Cjiņšihuan dedzināja klasiskos rakstus, bet pats tomēr sacerēja „Nemirstības dzeju”.

Dzīvības enerģijas kultivēšana (42.nod.)

Akadēmiskajā karjerā ir svarīga uzcītība, tāpēc ir tādi piemēri kā Su Cjiņ, kurš ar īlenu iedūra kājā, lai, naktī mācoties, sevi neļautu sev aizmigt. Bet, ja mērķis ir daiļliteratūra, tad rakstos jāpauž smeldze un šaubas. Tāpēc ir vēlams brīvi sekot izjūtām un maigi pielāgoties videi. Ja vājina mundry garu un apspiež harmonisko enerģiju, tad ar rakstāmo tāfelīti var tikai nosist dzīves gadus, bet, tušā mērcot otiņu, var aptraipīt savu dabu. Vai gan šī būtu viedo un krietno patiesā sirds, daiļdarbu īstā būtība?

Turklāt, ja iet runa par idejām, tad tās var būt asas vai trulas, var brīvi plūst laikā vai nosprūst un apstāties. Mazgājot galvu, prāts sagriežas, dažreiz var rasties nenormālas domas. Kad gars ir apjukumā, vēl un vēlreiz pārdomājot, viss kļūst tikai neskaidrāks. Tādēļ daiļliteratūras mākslā ir svarīgi bieži attīrīt sārņus, noskaidrot un harmonizēt sirdi, regulēt un brīvi vadīt savu dzīves enerģiju. Uztraukumi ir jāatmet, nedrīkst ļaut domām iestīgt dogmās. Ja prātā ienāk ideja, tad jūtas jāizklāsta un jāliek otaī darboties. Bet ja patiesība slēpjas, tad otiņa jāliek malā un jāaizritina domu pavediens. Brīve un vieglums skubina uz čaklu darbu, sarunas un joki dziedē nogurumu. Vaļās brīdis vienmēr ir jāizmanto, lai attīstītu savu talantu, un spēki jāatlicina, lai smeltos rakstniecības drosmi. Tad varēs likt asmenim slīdēt kā jaunam, griežot pa šķiedrām bez aizķeršanās. Kaut gan literatūra nav desmit tūkstoš elpošanas tehnikas, tomēr arī šī ir viena no metodēm, kā nosargāt dzīvības enerģiju.

(no senķīniešu valodas tulkoja Agita Baltgalve)